

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

ACOS. A
DE
AROMA

SIMPLICIVM
MEDICAMENTORVM
EX NOVO ORBE DELATO-
RVM, QVORVM IN MEDICINA
VSVS EST, HISTORIAE
LIBER TERTIVS:

Hispanico sermone nuper descriptus à D. N I C O -
L A O M O N A R D E S , Hispalensi Medico:

Nunc verò primùm Latio donatus, & notis illustratus
à CAROLO CLVSIO A.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
M. D. LXXXII.

ILL^{ri} DOMINO²

PHILIPPO SIDNÆO EX

ILL^{ma} WARWICENSI FAMILIA,

& Generoso Domino Eduardo Dier ex amplissima Dierorum originem ducentibus,

CAROLVS CLVSIVS A.

OT in me, dum apud vos fui, beneficia contulistis, Ill^{ris} Domine Sidnæ, ac Generose Dn. Diere (libenter enim coniungo, quos indissolubili veræ amicitix nodo connexos esse scio) vt ingratitude turpè notam nulla ratione effugere posse credam, nisi quid pro his rependere studeam. Sed diligenter vndique dispicienti, diu nihil sese obtulit, quod animo meo satisfaceret.

CETERVM sub meum è Britània discessum, in librum fortè incidi vestro quidem idiomate cõscriptum, sed ex Hispanico verum, & Generoso Dn. Diere dicatum, qui de Simplicibus medicamentis ex nouo orbe delatis agit, Auctore NICOLAO DE MONARDES Hispalensi Medico.

Cuius duas priores partes latinas ante

4
octennium feci, & in vnum volumen, quòd eadem capita in secunda interdum repeteret, contraxi. Tertiam cum ferius ab Auctore conscriptam hætenus latinè loquentem minimè audiuerimus, operæ pretium me facturum existimaui, si latio donarem.

HISPANICVM igitur exemplar C. V. Hectoris Nuñez Londinensis Medici operam nactus, dum in Belgium properatē aduersi venti Grauesendæ aliquamdiu detinēt, & in medio etiam equore naus qua vehebar cursum impediunt, vt istius moræ tædium fallerem, tum istic, tum inter nauticos clamores latinum feci, seriem capitum (quorum nonnulla non infrugiferis, vt spero, annotatiunculis illustraui) fere vbiq. immutans, rerum quæ in iis continentur simili natura ita postulante.

QVEM ingenioli mei atque industriæ fœdum, vt aliquam grati animi demonstrationem præberem vestro nomini dicare volui, certò mihi persuadens, eum vobis gratiorem futurum, quàm aliud quiduis quod à me proficisci queat.

DEVS vtrumque diutissimè incolumem seruet, ad Britannici regni decus, & publicam eius vtilitatem. Francoforti ad Mœnum. x. Cal. Octobr. M. D. LXXXI.

SIMPLI-

SIMPLICIUM MEDICAMENTORVM E NOVO ORBE DELATO- RYM LIBER TERTIVS.

De Canella noui orbis.

A NNO Domini quingentesimo qua-
dragesimo supra milesimum, Francis-
cus Piçarrus fratrem Consaluum regio-
ni Quito præfecit: ad quam alacri ani-
mo profecti sunt Hispani, quoniam ea-
dem opera illam petebant prouinciam
quæ à Canella nomen sumpsit, Quito ulterio-
rem. Maxime celebris erat inter Hispanos
Canella rumor, quoniam magni rem esse
pretij ab Indis intellexerant.

ITER itaque Consaluus Piçarrus instituit cum du-
centis Hispanis, quod cum asperum esset, & annona dif-
ficultas ubique esset, non sine magnis molestiis in eam
prouinciam peruenerunt in qua Canella nascitur, ab In-
dis Cumaca appellatam, & sub æquatore sitam.

Cumaca
prouincia.

PORRO arbores quæ Canellam ferunt, media sunt ma-
gnitudinis, et immortalis comæ præditæ, uti reliquæ Indi-
cæ arbores, foliaque habent laurinis similia: fructus est par-
uo pileo seu petaso forma similis, eâ latitudine qua num-
mus Hispanicus octo regalibus æstimatur (qui Germanici
talerei amplitudinem æquat) interdum etiam maior, in-
trinsecus & extrinsecus ex purpurea nigricans, interius
læuis, foris asper, cuius margines crassitie iam dictum
nummum æquant, summus vero longè superat, & pe-
diculo

Canellæ hi-
storia.

diculo prædita est, unde ex arbore dependet: gustatus eandem saporis suauitatem & odoris fragrantiam habere deprehenditur quam legitima Canella ex orientali India delata, cum nonnulla adstrictione coniunctam: in puluerem tritus, & edulis inspersus, eandem illis saporis et odoris gratiam conciliat quam Indica Canella: arboris cortex qui crassus est, nullum Canella spirat odorem, aut saporem refert. An interior tenuiorque membrana simile quid obtineat, me latet: nam crassiorem duntaxat corticem ipsamque fructum vidi. Folia trita tenuem quandam Canella odorem spirare ferunt: sed primaria vis in solo fructu consistit, contra quam in orientalis India Canella, que omnem odoris & saporis gratiam in cortice obtinet, ut omnibus notissimum est. Verum quidem est alteram alteri præstare, quoniam (licet eiusdem generis sint omnes arbores que Canellam ferunt) aliæ tamen tenuiore cortice præditæ sunt, qui magis commendatur, aliæ crassiore, qui superiori bonitate cedit.

Hinc factum est ut nonnulli Canellam in varia genera distinxerint, videlicet in Cassiam, in Cinamomum, & in Cassiam ligneam, cum tamen vnius arboris genus sit que istos cortices profert, & sola loci varietas faciat ut altera alteri præstantior sit: itaque Cassia & Cinamomum solis nominibus differunt, cum utrumque Canella tenuior & præstantior sit: eam ob rem ubi Cassia præscripta inuenitur, Cinamomum substitui potest, & e contra.

UTILIS porro ad multa est noster hic fructus Canella vocatus: nam in pollinem tritus ventriculum roborat, flatum discutit, oris fœtorem corrigit, & ad ventriculi dolores præstans est remedium: cordi prodest, & colorem faciei commendat: pultribus & cibis veluti Canella inspergitur, quoniam iisdem facultatibus præditus est: è vi.

Cassia.
Cinamomū.
Cassia li-
gnea

Canellæ Pe-
ruanæ facul-
tates.

est: è vino aut aqua ad eam rem accommoda sumptus, muliebres purgationes molitur.

Calidus est in tertio excessu & siccus in primo, cum manifesto robore, ob adstrictionem qua pradius est.

*H V I V S Canellæ meminimus in nostris ad cap. 15. lib. 1. Aromatum scholiis ex Francisco Gomara & reliquis qui Peruanam historiam descripserunt.

DE CASSIA SOLVTIVA CONDITA.

CASSIÆ solutivæ flores & folia videre cum cupe-rem, quandoquidem eius fructus nobis adeo cognitus est, sicca tandem accepi.

EST autem folium pyri folio fere simile, flos verò exiguus, albus, quinque foliis constans, qui etiam resiccatus utcunque suavem spirat odorem: ex iis floribus enascuntur oblonga ille siliqua Cassiæ, uniuerso orbi adeo nota, atque illi ex hac nostra vrbe communicata, ob ingentem vanium quæ eam inde aliò vehunt quantitatem. Initio aduehebatur ex Alexandria Egypti, deinde Venetias, unde uniuerso orbi communicabatur: nunc postquam ex S. Dominico & S. Ioanne de portu diuise ad hanc ciuitatem aduehi coepit, uniuerso deinde orbi ipsa subministravit, quoniam quæ in nostra India promenit melior & maioris efficaciam censetur, quam orientalis. Ex paruo illo flore enascuntur oblonga ille Cassiæ siliqua, quarum nonnulla quatuor palmorum longitudinem æquant: ilico postquam nata sunt, donec iustam magnitudinem sint consequuta, semper virent, & gustu sunt aspero, quemadmodum immatura ceratia, deinde maturari incipientes rubescunt primum, atque postea nigrescunt, quòque arriores fiunt, maturiores & dulciores enadunt: etenim eæ quæ atrum colorem nondum adeptæ sunt, sed nonnihil adhuc rufescunt, immatura sunt: arriores au-

Cassiæ solutivæ historia.

Peruana Cassia orientali præstantior.

Cassiæ delectus.

tem, leniores, & grauiore reliquis præferuntur.

Caf. flos
conditus.

PORRO huius flos duobus modis condiri solet, nempe aut cum saccharo tritus, rosati sacchari modo, vel flos integer saccharo exceptus & unâ coctus: utraque ratione bene sapit, & sine molestia euacuat, sumptus ad duarum aut trium unciarum pondus, ut sapius sum expertus: si quod est vitium, in eo admittitur quod viliore saccharo excipiat: nam si selectiore saccharo condiretur, non dubium est quin præstantior esset, gratiorisque saporis. medicamentam est delicatioribus conueniens, nam eosdem effectus præbet quos ipsa fructus pulpa.

Caf. tenella
condita.

Conditur etiâ tenella et recens nata siliqua saccharo primum excepta & decocta: decoctione enim & saccharo tollitur illa asperitas & adstrictio qua prædita sunt, reneriorisque & palato longè gratiores fiunt: ea sine molestia ventrem emolliunt, & sine iis symptomatis & torsionibus que medicamenta purgantia consequi solent: nam neque palato ingrata sunt, & purgationem facilius mouentur. Dosis est à duabus unciis ad tres: sapius eas cum felici successu dedi, & ipse sumpsi cum eger essem.

Multa istarum siliquarum conditarum dolia singulis annis ex S. Dominico, & Portu diuite aduehuntur.

Reliquæ siliquæ plenam maturitatem adeptæ præstantissimum sunt pro suo genere purgans medicamentum: quod hætenus notum fuerit, quòdque facilius securiusque euacuet, uti non modo medicis sed & aliis omnibus notum est: nam ea nocumenta & symptomata non adfert: que alia purgantia medicamenta consequi solent, sed benignum est, & inter benigna maxime benignum, cuius facultates & naturam peculiari capite priore libro descripsimus: quæ autem nunc retulimus, ea duntaxat ratione id egimus, ut foliorum et florum nunc à me acceptorum mentionem facerem.

CETERVM eos qui Cassiam solutiuanam ad ventrem leniendum, & euacuandas feces præscribunt admonitos volo, eam breui admodum spatio ante prandium sumendam esse, nempe ad summum dimidia hora, quoniam cum cibis mixta, simul cum illis facultates exerit, eaque ratione facilius & sine molestia opus suum molitur, quod minime facere potest quæ duabus aut tribus horis ante cibum sumitur, ut hodie vulgo fit, quoniam cibi sumptionem differendo, peragere suum opus cupit, & cum sit admodum debilis, omnino in vapores resoluitur, qui per uniuersum corpus sese diffundunt; & si diutius cibus differatur, in alimentum conuertitur, quod multorum annorum quibus medicinam feci experientia didici: propterea semper illam solummodo dimidia ad summum hora ante cibum exhibere soleo, facileque operatur: si verò multis horis ante cibum detur, parum admodum euacuat.

Cass. sumenda ratio.

PURGANTIA verò medicamenta cum cibis permisceri, præceptum est Hippocratis multis locis, atque etiam Galeni in commentariis: verum quidem est multis horis ante cibum dari solere, quando non euacuare, sed vapores duntaxat per renes & reliquum corpus diffundi cupimus.

DE FICV PERVANA.

EX Hispania ficus arbores in Peruanas provincias delata sunt, ubi adeo feliciter creuerunt, ut nunc maxima istic illarum sit copia, quæ plurimos eosdemque optimos fructus gestant.

PORRO in eodem regno insecta quedam reperiuntur, quæ araneæ appellantur eo quòd ubicunque fuerint sua retia texant hispanicarum aranearum modo. Magna sunt ea insecta, malum aureum amplitudine æquantia, adeo virulenta ut eorum ictus ingulent, nisi efficaci

Aranea peruana.

IO SIMPLICIUM MEDICAMENT.

remedio succurratur : nam si diutius differatur , & sub-
eat virus ad cor, præsens mors consequitur , nec ulla re-
media profunt: miram autem in ficu utilitatem experti
sunt, si quotquot icti fuerint statim ad eam confugiant, &
lac ex ficus foliis manans bis aut ter in vulnus instillent:
nam venenum ex ictu in vulnere relictum omnino extin-
guitur, tollunturque dolores & symptomata succeden-
tia, solo vulnere relicto, quod cum sit exiguum, facile cu-
ratur: diu tamen apertum conservare solent. Atque ut
nunquam deesset hoc remedium, voluit Deus ut ficus
nunquam istic folia deponerent, sed perpetuo virerent.

Foliorum fi-
cus lactis
utilitas.

DE ARBORIS CORTICE AD
RHEVMATISMOS UTILI.

Cortex ad
rheumatif-
mos utilis.

INTER reliqua mihi ex Peru missus est crassus qui-
dam cortex, quem ex vasta arbore ulmo simili cum am-
plitudine tum forma detractum ferunt.

Nascitur ad ripas fluminis cuiusdam vigintiquinque
leucis à Lima distantis: nec alibi in India facile reperias.

INDI capitis defluxionibus, rheumatismis, aut alio-
qui capitis grauedine laborantes, huius arboris corticem
in tenuissimum puluerem comminuunt, & naribus im-
ponunt: humores enim insigniter educit, qua ratione li-
berantur: quod verum esse nos ipsi experti sumus.

Secundum caloris gradum excedere videtur.

DE PACAL.

Pacal.

AD eiu sde fluminis ripas nascitur altera arbor quam
Indi Pacal vocant, iam descripta multo minor.

eius faculta-
tes.

HVIUS ligni vsti cineribus cum sapone mixtis, In-
di ad tollendos lichenes etiam foedissimos vtuntur, cum
qui in capite nascuntur, tum qui reliquas corporis partes
occupant: sed & vetustas cicatrices emaculare dicitur:

Paululum

Paululum huius ligni etiam accipi, cuius facultates experiemur.

DE STROBILLO SEV NUCE PINEA.

Nux pinea celeberrimus est totius Indiae fructus cum Strobilus
Peruanus.
apud ipsos Indos, tum apud Hispanos. Pineae verò nucis nomenclaturam sibi adsciuit, ob eam quam cum nostratribus pineis nucibus similitudinem habet: nam licet laevis sit, vestigia tamen per uniuersum corpus sparsa habet tanquam pinea nux: forma est eius generis cyphi quem vulgo imperialem vocant, laxiore ventre & angustiore ore, ex quo surculi seu germina nascuntur, quae foliorum vicem praebent, & fructum aspectu pulchriorem reddunt: terra committuntur haec germina, atque ex iis nascuntur stirpes pineas nuces ferentes, quae tamen singula unicum duntaxat fructum in fastigio gestant, viridis primum, deinde per maturitatem aurei coloris, pulpa interiore alba, & fibrosa, atque in ore liquecente, gratissimi saporis, numerosis tamen seminibus fuscis per totam pulpam sparsis, quae reici oportet dum fructus editur: odor eius mali persici quod à cotoneo malo cognomen sumpsit: sic ut ubi unicus eius est fructus, totum cubiculum illius odorem spiret.

STOMACHO utilis esse censetur, item cor roborare, eius facultates.
re, languentem appetentiam excitare. Vulgaris est per uniuersam Indiam, & magna apud incolas existimationis: editur prima mensa, & in pomeridiano aestu, nam frigidus esse perhibetur.

Siccus ad me perlatus est & conditus: siccus, ut illius formam contemplerer, duntaxat utilis fuit: at conditum grati saporis deprehendi, tametsi asperiusculum: immaturum dum condiretur fuisse arbitror.

*HUNC

* HVNC fructum luculenter descripsit Ouidius sub Iaiama nomine, cuius historiam ex nostris in cap. 9. secundi Aromaticum libri notis pete.

DE GVAYAVIS.

E' *Continente etiam pertulerunt semen fructus illius adeo apud Indos & Hispanos celebrati, quem Guayauas appellant.*

Guayauas
historia.

ARBOR est mediocris magnitudinis, ramis sparsis, folio laurino, flore candido aurea mali floribus simili, aliquanto tamen maiore, odorato: facile nascitur quocunque loco seratur, adeoque luxuriat & serpit, ut in terra vitiorum numero habeatur, nam plurimorum agrorum gramē quod depasturi essent greges corrumpit nimio ut rubi implexu: fructus nostris malis similis est, eorum magnitudine quae ab Hispanis Camuelas vocantur, viridis initio, & per maturitatem aureus, pulpa interiore alba, interdum etiam rosea: diuisus quatuor concamerationes aut vascula habere conspicitur, in quibus semina reconduntur, mespilorum seminibus similia, durissima, colore fusco, omnino ossea, medulla & saporis expertia.

Guayauas
facultates.

Fructus edi solet prius demto cortice, palato gratus est, sanus & facilis concoctionis: viridis in alui profluvio utilis est, nam valde adstringit: prematurus aluum soluit: at medius, hoc est neque immaturus neque prematurus, si assetur, valentibus & agris confert, nam ea ratione paratus, sanior est gratiorisque saporis: praestantior autem is est quem domestica et culta arbores ferunt. Foliorum decocto Indi utiliter tumentia crura lanant, eodem lienis obstructions tolluntur.

Fructus frigidus esse videtur, propterea febricitantibus assatus datur. Vulgaris est per uniuersam Indiam.

* HVIVS fructus meminit Gomara hist. general. cap. 67. Variasunt, inquit, Guayauos genera, eademq; varietas est in fructu, qui ple-

qui plerumque pomis Hispanicis Camueſas appellatis ſimilis eſt, modò rotundus, modò alia forma, omnino viridis, foris coronatus vt meſpila, intrus albus aut rubefcens, in quatuor partes diuiſus quemadmodum iuglandes, & in ſingulis partibus multa grana continens. Maturus ſapidus eſt, immaturus verò aſper, & adſtringens Sorborum modo. In nimium maturo color perit & ſapor, vermeſque generantur.

Meminit & Ouiedus Indicæ hiftoriæ lib. 9. cuiſque luculentam habet deſcriptionem.

DE CACHOS.

MISSVM præterea mihi fuit planta ſemen, plurime apud Indos æſtimationis, Cachos vocata.

NASCITVR arbuſti modo, inſigni virore prædita eſt, folio rotundo & tenui: fructum fert malo inſano ſimilem, altera parte ſeſſilem, altera turbinatum, cinerei coloris, grati ſaporis & acrimonia expertis, minutum admodum ſemen continens. Inuenitur duntaxat in Peruanis montibus.

Cachos hiftoria.

MAGNÆ eſt apud Indos, vt dixi, æſtimationis, ob inſignes eius facultates. Nam urinas ciet, arenulas & calculum in renibus pellit, quòdque præſtantius eſt, illius uſu calculum in veſica cõminui ferunt, ſi mollis adhuc ſit, ulliſque medicamentis cõminui queat: eiùſque rei tam multa proferunt exempla, vt admirationem mihi pariatur: nam ea eſt mea opinio, veſica calculum haudquam expelli poſſe, ſolamque exemptionem illius remedium eſſe, nullum autem medicamentum adeo efficax eſſe, vt eum confringere valeat: aiunt tamen illius ſemen tritum ex aqua aliqua ad eam rem utili ſumptum, calculum in lutum diſſoluere, quod excretum denuo concreſcat, & in lapideam duritiem conuertatur.

Cachos facultates.

ADOLESCENTEM vidi cui hoc obtigiſſe ſcio. Is cum veſica calculo torqueretur, idque à lithotomis qui calculum de-

lum de-

14 SIMPLICIUM MEDICAMENT.

lum deprehenderant intellexissem, & ex symptomatis quæ patiebatur agnoscerem: hominem veris initio ad fontem qui de petra cognominatur ablegani, ubi cum duos menses hæsisset, à calculo liber rediit, & omne lutum quod paulatim eiecerat, denuo in lapidea fragmenta concretum secum in charta detulit.

Pauculum semen quod habemus terra committemus, & si nascetur, utemur, ut eius facultates quas in hoc morbo adeo prædicant experiamur.

DE FRUCTU SUB TERRA NASCENTE.

Fructus sub
terra nascens.

MISSUS etiam est ex Peru fructus sub terra natus, pulcher admodum aspectu, & grati saporis, qui & radice caret, neque aliquam plantam profert, aut ab vlla planta producitur, sed solummodo sub terra enascitur quemadmodum tubera: dimidij digiti magnitudinem æquat, rotundus est & contortus, & affabre elaboratus coloris spadicei, nucleum intus continens, resonantem dum siccus est, amygdala similem, cortice fusco, intus album & in duas partes diuisum uti amygdala. Grati saporis est, & auellanam gustu refert.

INVENTUR apud flumen Marañon, nec vsquam alibi per vniversam Indiam: editur recens et exsiccat, sed torreri præstat: adponitur secundis mensis bellariorum loco, quoniam ventriculum admodum exsiccat & roborat: sed si liberalius edatur, capitis grauedinem generat.

Eum admodum æstimant cum Indii tum Hispani, nec immerito, quoniam eos qui ad me missi sunt degustans, grati esse saporis deprehendi.

Temperatus esse videtur.

DE FRUCTU LEUCOMA NVNCVPATO.

Leucoma
fructus.

ARBORIS etiam fructum inde accepi, quem Indi
Leucoma

Leucoma nuncupant: similis est nostrati castanea cum colore tum magnitudine, tum etiam sessili illa et albicante parte quam castanea obrinet: pragnans esse videtur, sed quoniam binos duntaxat accipi, confringere nolui, cum alterum fenerim & non prodierit, alterum in aliud saturationis tempus seruem. Arbor in qua prouenit vasta est magnitudinis, materiaque firma & robusta, folia Arbuti obrinet. Fructum edulem gratiq. saporis esse aiunt, & alui profusua sistere quoniam adstringit: temperatum aasserunt.

DE SAPONARIIS SPHÆRVLIS.

CAPSULA mihi missa fuit subere contexta, plena ^{Saponarij globuli} spherulis admodum rotundis & nigris atque splendentibus, sic ut ex ebene confecta viderentur. Ee verò constabant ex fructu in pumila arbore nascente magis incurua quam recta veluti Ruscus, cuius folia filici sunt similia. Ferunt ij frutices rotundum fructum nucis magnitudine lenta quadam pulpa tectum, qua sublata relinquitur sphaera quedam maximè rotunda, coloris nigri, adeo dura, ut nisi malleo aut alia quapiam re solida et dura confringi queat.

SAPONIS vicem præbent hi fructus, quoniam si binis aut tribus cum calida aqua vestes eluantur, multo nitidiores redduntur quam si saponis librari pondere elota forent: plurimam etenim spumam excitant, eosdemque effectus præbent quos sapo, paulatim liquecentes donec sole spherule supersint, qua nucleus sunt huius fructus: perforantur deinde hæ spherule, fiuntque ex iis precaria corona adeo elegantes ut ex ebene confectas dicas, tum distincti usus, quoniam difficulter confringuntur. Est verò is fructus adeo amarus, ut nulla quadrupes aut auis eum degustent.

Aliquors

Aliquot ex iis terra credidi, quæ enatae sunt, folia que gestant admodum elegantia, & viridia, fructum suo tempore prolaturas existimo, parvula enim adhuc sunt planta.

* DESCRIBIT hunc fructum Ouedus Indicæ historiae lib. 9. Sunt, inquit, in his insulis [Hispaniola videlicet] & continenti quædam arbores, quæ à precariis sphaerulis & à saponè cognomen acceperunt, quarum folia filicis folia nonnihil referunt, licet minora sint. Celsæ sunt & formosæ, fructum ferentes auellanae aut cerasij magnitudine, corolla insignitum, minimè edulem, qui sole exsiccatus subflauum colorem retinet, is officulum intus continet globulo bombardario æqualem, rotundum, nigrum; at si solis radiis opponatur, subrufum, quod semen exiguum & amarum habet. Ex his officulis perforatis fiunt precatoriae corollæ, non inelegantiores quàm si ex ebena confectæ essent, imò iis præstant, cum quòd leuioribus sint, tum non adeo fragiles. Fructu integro cum aqua calida panni expurgantur perinde atque saponè: at si quis frequentius eo utatur, pannos vrit & corrumpit: semel duntaxat necessitatis causa eluisse sufficiat. pulpa officulum ambiens ea est quæ saponis vicem præbet.

DE GRANADILLA.

Granadilla.

ALLATVS mihi ex continenti herba fructus est, quæ in Peruanis montibus ubi sponte nascitur Granadilla appellatur, quòd nomen illi imposuerunt Hispani ob similitudinem quam cum nostris malis granatis habet, nam eiusdem fere est amplitudinis, atque etiam coloris, quando maturus est, nisi quòd corona careat. nunc in siccato, si agitetur, sonitum edit semen intus occlusum, quod pyri semini simile est, aliquanto maius, tuberculis quibusdam eleganter elaboratum, et aspectu iucundum: pulpa candida est & saporis expers.

eius historia

PLANTA hunc fructum ferens Hedera similis est, eodemque modo repit & scandit quocunq. loco ponatur. Elegans est cum fructu onusta conspicitur, propter eius amplitudi-

amplitudinem, florem habet alba rose per similem, in cuius foliis aliqua veluti passionis Christi figura delineate conspiciuntur, quas magna diligentia istic pictas existimes, eam ob causam elegantissimus est flos: fructus ipse sunt granatula iam dicta, que matura acidulo liquore abundant, & semine plena sunt: aperiuntur ut ova, & liquor ille cum magna voluptate sorbetur cum ab Indis tum ab Hispanis: nec etiam si multos sorbeas ullam ventriculi grauedinem sentis, sed potius aluum emolliri.

Herba rara est, qua duntaxat uno in loco inuenitur. Fructus temperatus esse videtur, & aliquantulum humidus.

DE GINGIBERE.

DOMINVS Franciscus de Mendoza Pro-regis Antonij de Mendoza filius in noua Hispania caryophyllos, piper, gingiber, aliaque aromata ex orientali India delata conseruit: sed ipso e viuis sublato, intermissa est ea negociatio: solum gingiber remansit, quoniam feliciter enatum est: inde fit ut ex noua Hispania & aliis occidentalis India locis, viride & siccatum vti ex orientali India deferatur.

EST Gingiber planta foliis Iridis at paulo angustioribus similiterque virentibus pradita: radices, uti notum est, alia aliis maiores, que virentes aut recentes nulla vrente facultate pallent, ideoque in frustra concisa acetariis iniiciuntur, ut iis saporem & odorem concilient: seritur semine aut tenuiore radice, nam utroque modo facile augetur: cum ad iustam magnitudinem excreuit, eximitur, et in umbra siccatur, ubi nullam humiditatem adquirat qua eam corrumpere queat, propterea luto oblinitur.

Gingiberis
historia.

Adfertur condita, tametsi & hic probè condire no-
B rint sic-

18 SIMPLICIUM MEDICAMENT.

rint siccam, quæ tamen prius iuxta locum iuncis & scirpis confitum sepulta fuerit (quoniam ea ratione tenescit) aut calida aqua sæpius iota & macerata sit donec mollescat: addito enim deinde saccharo conditur quemadmodum viridis.

Singiberis
facultates.

MAGNA facultate aromatica & insigni acrimonia prædita est hæc radix, admodum calefacit, ventriculo confert, eiusque dolores è frigida causa aut flatibus obortos tollit, eosdem effectus cum piperi præbet: saporem cibis quibus inspergitur conciliat: multis medicamentis adicitur, ut ea corrigat & eorum malitiam leniat, propterea Turbith & agarico admiscetur; illis etenim vehiculi loco est, ut facilius suas facultates exerant: concoctionem inuat, ventriculum roborat & naturalem calorem auget: languentem ciborum appetentiam è frigida causa natam excitat, ad quem effectum maxime confert condita manè sumpta: colorem faciei præterea commendat, eademq. omnia præstat quæ piper, & fere similis est temperamenti.

DE INDICO RHABBARBARO.

Rhabbarbarum
Peruanum.

E Continenti, radicis, quam istic Rhabbarbarum vocant, fragmentum mihi allatum est, quod certè omnes eas notas habet, quas orientale Rhabbarbarum obtinet.

Rotundum est, & cortice fusco præditum, interius rubet, & cum frangitur, candorem quendam permistum ostendit, croci modo tingit, & amarum est: scire cuperem qualia folia obtineat, ut observare possim an similia sint eis quæ habet ea planta quam multi in Hispania hoc nomine seuerunt, Rumicis folia obtinentem, cuius genus illam esse existimo, quoniam secundus rumex rubentem habet radicem.

Folia eius Rhabbarbari, quod Rumicis genus existimo,

dis

diu cocta vehementius purgant quàm radix, atque asserit Dioscorides omnia rumicis genera aluum insigniter emollire.

EST porro Rhabarbarum præclarum medicamentum & summa commendatione dignum: maximè etiam illud extulerunt quotquot illius historiam prodiderunt (solutivum intelligo, quo purgare solemus, nam aliud Græcis cognitum fuit) adeo inquam nobile medicamentum est, ut cum omni securitate, omni tempore, & omni ætati exhiberi possit: bilem præsertim & pituitam purgat, iecur roborat, eiuſque veluti anima est, obstructionibus liberat, vterum soluit, sanguinem expurgat, similibusque nobiliores corporis partes roborat: itaque secure in cordis morbis exhibetur. aliquot eius fibræ mane sumptæ, diuturnos & difficiles hepatis, splenis, internarumque partium morbos curant, hydropicos inuant & cachecticos, bonumque colorem conciliant.

Rhabarbari
legitimi
laus.

Calidum & siccum est in secundo gradu, & terrestribus quibusdam partibus præditum, quæ illi adstrictionem & robur conciliant.

DE CARLO SANCTO.

SECUNDO libro de facultatibus radicis cuiusdam è noua Hispania delata, quam Carlo sancto vocabant, egimus: eandem nunc magna veneratione, & æstimatione proxima nauium quæ huc appulerunt classe attulerunt, atque Indicam radicem nuncuparunt: tantas uero eius facultates, tum experientia comprobatas habent, tum obseruarunt præter eas quas ante descripsimus, ut plures de Roëmarino celebrari non soleant.

Carlo sancto.

Indica radix.

EA in puluerem trita & puerperis, quæ obstetricum negligentia animi deliquium patiuntur, propinata, plurimum prodest sudorem pronocando, ut liberentur. Idem

eius facultates.

pulvis ex vino aut florum malorum aureorum stillatis: liquore datus, mulieribus quæ partus difficultatibus laborant magnam utilitatem adfert.

Monachus quidam ventriculi debilitate laborabat cum ex frigidorum humorum abundantia, tum imbecillo calore naturali, sic ut nec cibum cõcoqueret, sed is corrumpetur, & in magnos flatus converteretur: has radices cum ex sua opinione in aqua decoxisset circa parilla modo, decoctum multis diebus continuus in prandio & cena hausit, quod illi adeo feliciter cessit, ut & ventriculus roboraretur & concalesceret, eademque opera cibos postea probè concoqueret, acidis nidoribus liberaretur, & flatus consumerentur. Aliud præterea consequutus est non speratum auxilium: nam hernia (qua per multos annos laborabat, sic ut braccis & ligationibus quasi semper uti cogeret, & certis duntaxat quibusdam longis intervallis eas deponeret) liberatum se sensit, cum bimestris huius radices decocto usus fuisset, nec braccas amplius adposuit, sed sine illis incessit.

Utile est huius radices decoctum ad os colluendum: nam gingivas roborat, dentes à corruptione conservat, atque, si iam corrumpi incipiunt, ne latius malum serpat, impedit.

Gingivarum
laborantium
remedium.

SED aduersus hoc malum habeo remedium multis iam annis à me expertum, nempe ut perpetuò aceti sciliciti, & aquæ è rosarum calycibus stillatis æquis partibus os colluatur: nam certissimum est, dentes eo medicamento subinde collutos à putredine liberari, & si ea iam adsit, ne latius serpat, prohiberi.

DE CARDVIS.

UT huius plantæ miram formam conspicerem ad me perlata est.

Est verò

*Est verò Carduus quidam * cerei funalis magnitudine octo angulis constans, & cerei modo striatus.* Carduus
Peruanus.

FACULTATEM habet vulnera curandi, quoniam recens tritus, & vulneribus impositus ea curat, nullo adhibito alio medicamento: qua profecto ratione mihi perutilis fuit, cum me ex eius spinis una pupugisset, quas validas & acus modo pungentes habet.

Planta videtur peregrina.

* *HVIVS* Cardui iconem Pena & Lobelius in doctissimis Aduersariis exhibuerunt: eum noster Morganus etiamnum apud se seruat, atque superiore ætate apud ipsum vidi, octogonum, canicularum, rigentibus & firmissimis acutissimisque spinis per certa intervalia præditum.

DE HERBA SOLIS

INSIGNIS est hæc planta, & licet iam mihi sit missum illius semen; aliquot tamen anni sunt, quod herbam apud nos aluerimus.

PLANTA est extrema magnitudinis, nam duobus lanceis altiore eam vidi: nec minus admiratione dignus est eius flos, quandoquidem magnitudine & elegantia reliquos quos unquam viderim flores superat: nam lancea amplior est, variisque in medio coloribus est insignitus: perticis opus habet qua eam sustineant dum crescit, alioqui caduca est: eius semen melopeponum semina refert, pauloque maius est: perpetuò ad Solem sese obuertit hic flos, eamque ob causam ab ipso nomen adquisiuit: multi tamen alij flores atque planta. Soli se etiam obuertunt. Hortos exornare mihi videtur.

Herba seu
flos Solis.

* *IAM* multis annis per vniuersam fere Europam vulgaris notitiæ est hic flos, qui duorum generum esse videtur: nam vnus planta multis interdum ramis prædita est, totidemque flores producit, alia singulari caule constar, & vnicum fert florem.

DE FLORE SANGVINEO.

Flos sanguineus. SEMEN ex Peru delatum terra commisi, ut eius elegantiam potius conspicerem, quam quod ulla medica facultate praditus sit.

eius historia. I P S A planta duos circiter palmos assurgit, ramis rectis, quos ambiunt rotunda & tenuia folia admodum virentia: flores in summis ramis nascuntur aureo admodum colore fulgentes, quinque foliis constantes, in quorum singulis sanguinea & maxime rutilans macula impressa est, oblongo cucullo extremos flores occupante & longe prominente. Elegans est flos, ad pensiles hortos exornandos aptissimus: nam & semine & surculis facillime nascitur. Gustatus eodem sapore & odore quo nasturtium esse deprehenditur: insigniter calidus est.

DE PAYCO.

Payco. SED & herba quadam ex Peru missa est istic payco nuncupata, cuius folia plantaginis foliis cum forma, tum colore sunt similis, que siccata, admodum tenuia sunt, & gustata valde acria calidaque deprehenduntur.

eius facultates. E I V S pulvis ex vino sumtus, nephriticum dolorem è flatibus aut frigida causa provenientem tollit: ipsa verò planta cocta, & emplastri in modum dolenti loco imposta, eundem effectum prabet: quod certissimum esse ipsa experientia didici.

DE HERBA AD RENV M MORBOS UTILI.

Herba renibus utilis. A L I A item missa est admodum utilis ad renum affectus è calida causa natos, illito parti dolenti eius succo cum rosaceo unguento mixto, et foliis ipsius planta superimpositis: in erysipelate & inflammationibus succus impositus valde confert: nam inflammationem tollit, & dolorem mitigat.

SUNT

SYNT verò ea folia quasi lactucæ primùm enata & tenerioris, similique virore prædita, quæ gustata insipida deprehenduntur, sic ut herba perfrigida videatur.

DE LACTUCA SILVESTRI PVMILA.

ALIAM præterea herbam attulerunt, Lactucam ^{Lactucula} silvestrem vocatam: cuius folia Lactucæ foliis sunt similia ex aëre virentia.

DENTIVM dolorem tollit foliorum decoctum, & diutius in ore, qua parte dentes dolent, retentum. Idem præstat foliorum succus dentium canis instillatus, herba irrita superimposita. Sapore admodum amaro est: calidior em existimo quàm in primo gradu.

DE HERBA AD RVTVRAS VTILI.

PAVLVLVM cuiusdam plantæ mihi missum fuit, cuius formam, quòd ob siccitatem omnino confracta & comminuta esset, obseruare non potui.

HANC scribunt miram habere facultatem in rupturis cum puerorum tum aduulorum, & rem ita se habere asserunt. Ea vititur Indus quidam recenti contusa & rupturæ imposita, adhibito deinde miro quodam ligaturæ genere, quoniam etiam sine braccis non minus firmiter ligati incidunt, quàm si braccati essent, ut mihi retulit quidam qui simili morbo liberatus erat eius plantæ & ligaturæ usu. Talem ligaturam (si adeò firma sit ut ille referebat) solam sufficere posse existimo, nulla herba aliæ re imposita: quoniam hic quendam Cordubensem conspexi, qui omnes herniosos sola ligaturæ curabat nullis adhibitis braccis: quod verissimum est, & hic adhuc videntur qui ab eo curati fuere.

Herba hernias & ranices curans.

DE VERBENA.

SCRIPSIT mihi nobilis ille vir ex Peru secundum ^{Verbena Peruana} flumina

flumina è montibus eorum regnorum delabentia plurimam verbenam crescere, illi qua in Hispania nascitur succilem, perpetuò virentem, qua Indi in multis morbis curandis vtuntur, praesertim aduersus omnis generis venena, & in his qui in cibis toxicum aut simile aliquid hauserunt.

NOBILIS quaedam matrona ex Peru rediens mihi asseruit se multis annis agram fuisse, cùmque plurimorum medicorum opera vsa fuisset, Indum tandem quendam accessisse, qui in plantarum scientia celebris habebatur, quique inter Indos medicum agebat, verbenæ succum depuratum illi propinasse, à cuius usu post paucos dies lumbricum eiecisset (colubrum ipsa nuncupabat) hirsutum, pede longiorem, crassum, cauda bifida, deinde omnino conualuisset. Ipsam porro Nobili cuidam viro in Peru, qui continuè egrotabat, singulis diebus manè eundem succum saccharo permistum sumeret, persuasisse (ita enim ipsa hauserat ob amarorem) illum deinde plurimos lumbricos reiecisse longos, tenues, atque inter caeteros, vnum albi* cinguli instar longissimum, & tum demum integram valetudinem recepisse. Id postea consilium plurimis aliis qui male affecti erant, & lumbricos habere suspicio erat, dedit, qui omnes sumto Verbenæ succo, multas ventris tineas eiecerunt, & sanati sunt. Illud remedium adeò certum affirmabat, vt vnum è suis famulis ostenderet, qui ob morbi grauitatem philtum aut medicata pocula hausisse diceretur, quiq. epoto verbenæ succo, vomitu multa variis coloribus distincta ex ventriculo reiecisset, qua medicata pharmaca esse asserabant, deinde conualuisse.

QVOD verò ad incantationes & medicata pocula attinet, quod ego vidi hic subiiciam.

Ioannis de Quintana ducenas primarij ciuis famulus vomitæ

vomitu reiecit me presente magnum tenuium & spadicorum capillorum *glomum, adseruabatque in papyro involutos plures alios quos binis horis ante euomuerat: quibus reiectis nulla amplius molestia torquebatur: preter eam quam vehemens vomitus induxerat.

Ioannes Langius Medicus Germanus vir doctissimus refert mulierem se vidisse plurimum de ventriculi dolore conquerentem, reiectis multis vitri & murrhinorum vasorum fragmentis atque piscium spinis, sanitatem esse adsequutam.

Aliud simile exemplum refert Beniuenius libro de Morbis mirandis. Sed quod maiorem mihi admirationem parit, est: Agricolam, grauissimis ventris doloribus afflictum, cum nullis medicamentis mitigari dolor posset, sibi cultro guttur præcidisse: eius deinde cadaver cum secuisset & aperuissent, inuentam in ventre fuisse magnam similitum capillorum, quales superiorem vomitu reiecis- se dixi, quantitatem, & ferrea fragmenta.

HAS ego res demonis præstigiis tribuo: nam ad naturalium classem referri minime possunt.

*SIMILE quoddam nec minus mirum exemplum mihi ante paucos, dies retulit Franciscus Zinnig Ser^{mi} Principis Mathiæ Archiducis Austriae &c. pharmacopœus cum in sua arte peritissimus tum diligentissimus.

Lucas Farel eiusdem Principis coquus, qui primum apud D. Mariam Hungariæ reginam, deinde apud Margaretam Parmensem ducem in simili ministerio fuerat, singulis interdum annis, nonnunquam semestribus vel trimestribus interuallis, per annum eicit tenuem quandam lentamque materiam, angusti cinguli instar oblongam, candidam & crispam, non eam quidem continuam & integram, sed quam per fragmenta sex, duodecim, atque etiam quindecim vlnas longa eximere cogitur: solet verò ante ea symptomata, plerunque grauem in pectore sub dextra mamilla dolorem perpeti, quem vt leuet, aggregatiuis catapouis c. rpus purgat, eamque, quam dixi, materiam ex-

26 SIMPLICIUM MEDICAMENT.

cernit, tum demum morbo liberatur. Is vero, quoniam plerumque tanta capitis grauedine afficitur, ut domo egredi aut quoquam prodire nequeat, ex quorundam consilio verbenæ radicem collo appensam gestat.

SIMILE etiam exemplum ante multos annos accidere memini Iureconsulto N. Vlierden celebri apud Antuerpianos causarum patrono, qui certis anni temporibus materiam in multos veluti muliebrum capillorum glomos congestam per alium excernere solebat, quareiecta melius habebat: nam alioqui macilentus pallensque semper cum esset, aduertit valetudine ante ista symptomata plerunque corripiebatur.

DE NASTURTIO.

Nasturtium
Peruanum.

HERBAM habeo ex Peru delatam Nasturtium nuncupatam: exigua est, foliolaque habet rotunda Lenticula foliis paulo maiora.

HUIUS trita succus recentibus vulneribus instillatus, ipsaque herba trita superimposita, ea curat & ad cicatricem perducit, non minus quam Tabacum.

Degustata Nasturtium sapit: admodum calida esse videtur.

* HUIUS stirpis legitimam iconem pete ex nostri Lobelij commentariis Ipsam siccam ante aliquot annos mihi communicauit Amplius, vir Dn. Augerius Busbequius Ser^m Reginae Elizabethæ Caroli IX. Gallorum Regis viduæ auæ Præfectus, ex Hispaniis delatam: flos est aureus, Perficaræ siliquosæ quam vulgus Noli me tangere appellat, flosi persimilis, sed longiore calcari præditus: folia asarinis minora, non minus tamen orbiculara. Semen à Ioanne de Hollebeque Francisci fratris Hispaniæ Regis hortulano aliquando mihi communicatum memini, quod diligenter terræ commissum non est enatum.

DE HERBA MORTEM AUT VITAM
IN MORBIS PRÆVENIANTE.

Herba mor-
tem in mor-
bis præven-
tians.

ANNO 1562. Comite de Nienna in Peru comorante, in eius familia mulier quadam illi inferuens maritum habuit.

habuit gravi morbo decumbentē; cuius causā cū ipsam admodum tristem Indus quidam primarius conficeret, interrogavit an scire cuperet, utrum ex eo morbo periturus esset an superstes futurus maritus, herba ramum se illi missurum, quem in mariti sinistra manu poneret, eamque deinde diutius comprimeret: nam si superstes futurus esset, quamdiu eam herbam manu teneret, alacrem & laetum, sin moriturus, maestum & anxium fore. Missum ab Indo ramum marito in manum dat, comprimerēque iuber: sed ilico tanta maestitia & anxietas ipsum oppressit, ut illa, metuens ne subito extingueretur, ramum ex manu tolleret & abieceret: is deinde paucos post dies extinctus est.

CUPIENTI mihi an ista vera essent perscrutari, nobilis quidam qui multis annis in Peru vixerat, certum esse affirmabat, & usitatū esse apud Indos in agritudinibus id facere, quod sanè magnam mihi admirationem attulit.

DE COCA.

CUM tam multis annis celebrem illam apud Indos Coca plantam, quam Coca nuncupant, & tanta cura & diligentia serunt atque colunt, quoniam omnes eam in quotidianos suos usus & oblectationes convertunt, videre cuperem, ad me perlata est.

EST verò ea vlna magnitudine, foliis Myrti paulo maioribus (qua veluti aliud folium simili forma in mediuo delineaturum habent) mollibus, dilutius virentibus: fructu racematim coherente, uti Myrti fructus rubente quando mature scit, eiusdemq. magnitudinis, quando verò plenam maturitatem adeptus est, nigricante: tum verò herba est messis, qua collecta in canistris aliisque rebus

Cocæ historia.

rebus ad exsiccandum reponitur ut melius conferuari & in alias partes transferri queat: nam è montibus in alios montes defertur mercimonij gratia, proque aliis mercibus commutatur, vestibus, gregibus, sale, & aliis rebus, quia illis pro pecunia est. Reconditur semen in mastiche, atque inde exemptum alibi feritur in terra bene culta, per suos ordines & series, uti apud nos faba aut pisa.

Cocæ usus.

VULGARIS est eius usus inter Indos ad multas res, tum ad eas que ad iter necessariae sunt, tum que ad voluptatem in suis adibus seruiunt, hoc modo. Conchyliam aut ostreorum conchas vrunt, & calcis modo comminuunt: folia deinde Coca dentibus atterunt & subinde puluerem illum conchyliorum vstorum admiscunt, & simul quasi fermentant, ut tamen minor sit calcis quam foliorum quantitas: ex hac massa trochiscos seu orbiculos conficiunt, & siccandos exponunt. Quando his uti volunt, unum orbiculum in ore sumunt, eumque exugunt, subinde in ore nunc hac nunc illac versantes, et quamdiu possunt retinentes: vno absunto alium sumunt, deinde tertium, sic pergentes toto tempore quo iis in longis itineribus conficiendis opus habent, praesertim si per loca fiant, ubi nulla aut cibi aut aquae copia est, quoniam horum orbiculorum sorbitione, famem, sitimque sibi lenari, & vires sustentari asserunt.

Si duntaxat voluptatis gratia uti volunt, solam Cocam mandunt, eamque in ore versant, donec omnis facultas absunta sit, deinde aliam sumunt. At si inebriari, aut aliquantulum extra se rapi, & veluti mente alienari, Coca Tabaci folia admiscunt, atque simul mandunt & sorbent: ea ratione extra se feruntur veluti homines ebrj, magnam voluptatem inde capientes. Et profecto res admiratione non caret, cõspicere quam isti Indi
oblectentur

oblectentur mente & sensu quasi priuari, quandoquidem eius rei gratia Cocam cum Tabaco sumant, aut solum Tabacum, ut in secundo huius Historia libro de Tabaco diximus.

* I P S A M Cocæ historiam aliàs ex Petri Cieçæ commentariis De rebus Peruanis retulimus in nostris ad caput de Betre Historiæ Aromatum lib. 1. Annotarionibus.

Sed & Benzo lib. 3. cap. 20. Cocæ in hanc sententiam meminit. Peregrè profecturi [de Peruanis loquitur] rubro quodam bitumine faciem oblinunt, herbamque ore clausam (Cocam ipsi appellant) velut panchrestum quoddam pharmacum circumferunt. Quippe eius præsidio freti, integrum diem, nullius nec cibi nec potus egentes iter faciunt. Atque hoc quidem herbæ genus, earum rerum, quibus mercaturam exercent, præcipuum est.

DE CAÇAVI.

E. DEM ratione, negotio amicis dato ut ex S. Dominici vrbe illius herbæ ex qua caçavi fit, folia ad me perferrent, ea accepi.

Caçavi autem panis est, quo Indi tot seculis vitam sustentarunt, & hodie etiam vescuntur nostri Hispani. Fit verò ex herba ab Indis Yuca nuncupata, quinq. aut sex palmos alta, foliis latis & manus humana modo expansis atque in septem aut octo laciniis diuisis, perpetuò virentibus. Seritur terra probè culta & in sulcos ducta, fragmentis radicis: fructus [radicem intelligit] crassus est, glomeruli filii, aut magnorum naporum modo, cortice exteriori fusco, parte vero interiori admodum candida; eo dum uti volunt corticem adimunt, & panem faciunt hac ratione.

Repurgatum suo cortice, instrumentis quibusdam (iis quibus muliercula linum pectunt similibus) quibus sunt dentes acuti & firmi, in frustula secant et comminuunt, quod

Caçavi.

Yucæ historia.

Caçavi conficiendi ratio.

quod comminutum est, in manticam ex palma foliis contextam iniiciunt, & pondera quadam veluti grandes lapides superimponunt, ut suo pondere succum ex fructu exprimant, quo probe expresso fructus crassior materies amygdalis tritis & expressis similis restat: qua patina iniecta lento igne coquitur, & densatur, subinde illam voluendo uti ova friza solent: ea bene densata, placenta fit, nummi hispanici octo regales aestimati crassitie, quam Soli siccandam exponunt. hae placenta illis panis vicem prebent, multum nutriunt, possuntque multo tempore incorrupta conseruari: nam nauibus qua inde huc in Hispaniam appellant imponuntur panis biscocti vice pro alimento: verum fauces exasperat eius caçani vsus, nisi aqua, aut in sculo maceretur, aut aliis cibis commisceatur, ea etenim ratione edi potest: at qui siccum comedere vellet, altera manu vasculum aqua plenum perpetuo tenere necesse esset, alioqui minime deglutire posset.

Yuccæ succus
lethalis, &
salubris.

SED mira est expressi succi iam memorati natura: nam si homo aut animal cum bibat, aut degustet, illico moritur, tamquam presentissimum aliquod venenum haussisset: at si hic succus primum ferueat, & ad medias decoquatur, deinde refrigerari sinatur, aceti vsus prebet non minus prestantis quam si ex vino confectum foret; si verò coquatur donec crassitiem adquirat, dulcescit & pro melle est: vide quanti in rebus momenti sit coctio, quandoquidem presens venenum in alimentum & potum salutaria conuertit.

Yuca Peruanâ
na minimè
noxia.

NEC minore admiratione dignum est, omnem Yucam in continenti nascentem, tametsi ei qua ad S. Dominicum nascitur, ex qua Caçani fit, similem, salutarem esse, eiusque fructum [radicem] edulem esse, & succum inde manantem potabilem esse, nullamque noxam adferre: eam autem qua ad S. Dominicum provenit (quacumque tan-

que tandem ratione edatur) eiusque succum non coctum perimere. Locorum vero naturam tanti momenti esse, ut quod salubre alimentum in continenti præbet, id in omnibus insulis præsens sit venenum. Quemadmodum Columella de Persico scribit, perniciosum venenum in Perside fuisse: at ubi in Italiam translatum fuit, noxium illum succum deposuisse, & suavem salutarèque præbuisse.

VTCVNOVE sit, cum India Mayzo abundant, id Mayzum que istuc in omnibus prouinciis sit maximè vulgare, Caçau vesci nollem, quandoquidem mayzum non minus nostro frumento alat, nec ulla noxia facultate sit præditum, sed sanum sit & salubre ventriculo: fit ex eo panis quemadmodum ex caçau, nam molitur & in farinam reducitur, atque adiecta aqua in massam cogitur, ex qua globulos confectos elixant: sed recentes edi debent, quoniam reficcari asperi sunt, difficultèrque deglutiuntur, & dentes offendunt.

BATATAS in illis regionibus admodum communes Batatas cibum multi alimenti esse existimo, mediæque esse veluti substantia inter carnes & fructus: flatulenta tamen sunt, sed assata flatu deponunt, præsertim si cum generoso aliquo vino edentur: ex iis etiam fiunt & conseruæ non minus grate, quàm cydoniorum carnes, & morselli, & placentule, & alia edulia gratissimi saporis: fundamentum sunt ad omnis generis conseruas conficiendas, & edulia.

Nunc adeo frequentes sunt in Hispaniis, ut singulis Batatz in Hispaniis frequentes. annis è Velez-Malaga decem aut duodecim longa naues quas Carauellas appellant, iis onusta Hispalim inuehatur. Seruntur vero aut minores integra, aut maiores in frusta cõcisa, solo bene culto & in suos sulcos ducto, feliciterque nascuntur: nam intra octauum mensem in eam crassitiè excrescunt, ut edi possint et in alios vsus parari.

Tempera-

Temperate sunt, & cocta vel assa ventrem emolliunt: at crude esui non sunt aptæ, quoniam admodum flatulenta sunt, difficiliisque digestionis.

* **MULTA** de *Cazabi*, ipsaque *Yuca* planta & *Mayzo* atq. *Batatis* Oniedus in epitome & *Indicæ* historię lib. 7. lectu digna adfert.

Yuca.

S E D & Gomara Historię generalis cap. 71. vbi prouincię *S. Marthæ* dotes describit, similia propemodum de *Yuca* cum nostro Auctore refert.

Yuca, inquit, quæ in Cuba, Hayti & reliquis insulis nascitur, perniciofa est si cruda edatur: in hac verò prouincia salubris est. Ea cruda, assa, elixaque vescuntur, & quocunq; tandem modo parata grati est saporis. Radice feritur, non semine: digeruntur certa serie terræ tumuli, deinde ipsius stirpis caules, qui solidi crassi, nodosi, cinerei que coloris sunt, palmitum modo præciduntur, & singuli in singulis tumulis ita reconduntur, vt dimidia pars supra terram exeat: vbi comprehenderunt, cubitali altitudine crescunt, folia habent viridia, canabinis similia: quatenus verò terra latent, in radices gallicianis napis similes conuertuntur. Operosa est eius satio & cultura, attamen certa, quandoquidem fructus in radice consistit. Annuo spatio maturitatem consequitur: præstantior tamen redditur si biennio sub terra lateat.

DE TUBVLIS AD ASTHMA UTILIBVS.

**Tubuli
asthmatici.**

ADVEHVNTVR è noua Hispania tubuli quidam *cannarum*, interiore & exteriori parte quodam gummi illiti, quod meo iudicio *Tabaci* succo infectum est, & caput tentat: eo ni fallor *cannam* inungunt, vtiq; tenax est, firmiter inhaeret, coloris que nigri est, induratum autem non est tenax: incenditur tubulus ea parte qua bitumen est, altera verò in ore sumitur, fumusque excipitur, qui omnem pituitatem et purulentos humores è pectore educit: eo verò vtuntur cum asthmate se premi & veluti suffocari sentiunt.

Prima.

Primates quendam qui saepius aëthmate laborabat eius vsu plurimum utilitatis consequutum observavi: simile commodum ante ex Tabaci fumo percipere solebat: propterea aio Tabaci succum admixtum esse oportere: tutum autem utriusque esse usum ipsa experientia in multis docet.

Nonnulli aëri & aëthmate vexati ex India redentes observavi Tabaci folia viridia mandentes, et succum inde promanantem sorbentes ad purulenta materias expellendas, qui licet inebriarentur, plurimam tamen utilitatem sensisse apparebat cum ad pus, tum ad pituitam pectori inherentem propellendam.

Mirum est quam insignes & varia Tabaci facultates singulis adhuc diebus deteguntur: nam præter eas Tabaco. quas secundo libro descripsi, tantundem adhuc proferre possem, quas postea & referentibus aliis intellexi, & ipse observavi.

DE LIQVORE AMBIA.

MISSVS est mihi in crasso harundinis tubulo liquor quidam è fonte emanans non procul à litore maris, Ambia li.
quor. mellis modo flavus & liquidus, & odore Tacamacha.

Aiunt, & literis ad me scriptis significant insignium eius facultates. esse facultatum, inueteratis præsertim in morbis & à frigida causa pronocientibus: omnium corporis partium dolores à frigore aut flatibus ortos lenit, & perfrictiones tollit: quoscunque tumores resoluit, eosdemque obtinet effectus quos Caraña aut Tacamahaca, illarumque vicem in ea regione præbet. Manibus non nisi madentibus tractari potest, & ubicunque reponitur, adeò tenaciter heret, ut auferri nequeat, nisi temporis successu absumatur.

Exigua admodum quantitate & duntaxat pro specimen

cinine mihi missus est, quoniam istic magna est aestimatio, & pro re magni pretij adfertur.

Calidus tertio gradu videtur, manifesti lentoris particeps.

DE BALSAMO DE TOLV.

Balsamum
de Tolu.

NUNC recens aduehitur ex Continentis quadam provincia inter Carthaginem & Nomen Dei sita, Tolu ab Indis appellata, Balsami quidam liquor, maximarum virium, praestantissimumque quod haecenus ex iis regionibus allatum sit, medicamentum.

eius historia.

ARBORES è quibus colligitur pumilis Pinis sunt similes, multos ramos quaquaversum spargentes, foliaque Ceratiae similia obtinentes perpetuo virentia: praeferruntur domesticae & in cultis nata.

extrahendi
ratio.

Colligunt verò hunc liquorem Indi vulnerato & inciso arborum cortice qui tenuis & tenellus est, suppositisque, & arbori adnexis veluti quibusdam cochlearibus è cera nigra in illis regionibus nata confectis, quae emanantem è vulneribus liquorem excipiant, quem deinde in alia vascula ad eam rem parata effundunt: id verò feruentissimo sole fieri necesse est, ut liquor facilius emanet, nam noctu ob frigiditatem nihil effluit: erumpit etiam interdum ex ipsis arboris nodis & aliis nonnihil liquoris, qui cum exiguus sit, & in solum decidat, perit.

Apes nigram
ceram elabo-
rantes.

PORRO apes quae ceram istam conficiunt, nigrae sunt, eamque in terra hiatus & cavernis subterraneis elaborant. Plurimam autem huiusmodi ceram in Hispaniam deferri vidi, quae ad paranda funalia utebatur: sed ob tetrum quem eius fumus spirabat odorem vitatus fuit eius usus, postea tamen in medicamenta receptus. Etenim perutilia ex hac fiunt cerata ad nitigandos dolores è quavis causa frigida provenientes: nam tumo-

res resoluit, & plurima alia commoda præstat.

CETERVM Balsamius hic liquor apud Indos maximè celebris est, ob insignes eius facultates, à quibus edocti deinde Hispani, cum viros eius effectus animadverterent, pro re maximi pretij inde in Hispaniam detulerunt, magno illum istic redimentes, nec abs re, quandoquidem mihi præstantius esse maioribusque facultatibus pollere videtur eo qui è noua Hispania aduehitur.

Balsami de
Tolucaus.

Colore rubro ad aureum tendente est, medie inter liquidum & densum consistentia, glutinosus admodum, & ubicunque reponatur firmiter inherens, sapore dulci & grato, nec si sumatur nauseam mouente quemadmodum reliqua Balsama, odore excellentissimo, & limonum fragrantiam quodammodo referente, sic ut ubicunque reponatur, abscondi non possit, sed suo odore locum gratiorem reddat: etiam paucillum in vola manus attritum, suauissimum spirat odorem uti Jasmini ferè.

EIVS facultates insignes sunt, quoniam incisione elicitur, quemadmodum olim Balsamum in Ægypto, ad eadem omnia ad quæ illud celebrabatur, efficax.

Omnia recentia vulnera curat, consolidat, glutinatque labra, nec materiam purulentam in iis exoriri sinit: quòdque maius est, nullum cicatricis vestigium curatis vulneribus relinquit, si eorum labra probe iuncta fuerint, quapropter in faciei vulneribus singularis est, quandoquidem ea sine purulenta materia generatione curat, nec vestigium ullum relinquit. Primum autem emundandũ est vulnus ab omni spurcitie, & vino eluendum, deinde eius labra probe unienda, Balsamumque subrepidum illinendum, & lineus pannus duplicatus eodem Balsamo intinctus superimponendus, atque ita colligandus, ut labra hiare nequeant: postmodum victus ratio sit tenuis, seceturq; vena si necesse sit: quarto demum

die solvatur ligatura (nisi symptoma aliquod ante solvere cogat) & vulnus consolidatū inuenietur. Quod si singulis diebus vulnus curare necesse sit, lineum pannum Balsami liquori intinctum subinde adponendo glutinabitur: etenim eius facultas est prohibere, ne materia in vulnere generetur. Praesertim verò utile est in vulneribus in quibus confracta sint ossa, exemis prius iis quae separata sint fragmentis, & reliquis intactis, quoniam Balsami facultas ea expellet, vulnusque sensim consolidabit. Mira etiam virtutis est in articulorum vulneribus, & nervorum sectionibus, omnibusque puncturis, etenim ea curat, atque à contractione liberat, ne partes inutiles fiant & motu priuentur. Alitè penetrantia & cuniculosa vulnera curantur huius Balsami albo vino mixti per syringam iniectione, & post ternas deinde horas eius eductione: idem fit in vulneribus punctim inflictis, semel in die mediocriter calidum iniiciendo. Utile praeterea est in contusionibus, reliquisque chirurgi operam requirentibus, modò nulla insignis inflammatio adsit: ea verò convenientibus medicamentis sublata, balsami est usus.

IN morbis chirurgi operam minimè requirentibus plurimum prodest, veluti in aëthmate, haustis eius aliquot ex albo vino guttis: capitis dolorem è frigida causa prognatum lenit, lineo panno eius liquori intincto, capiti circumligato: & temporibus adpositum, omnem defluxionem cohibet, in oculos praesertim, eorumque dolores lenat; calidum admodum cerebro impositum dolorem tollit, roborat, & paralyti remedio est. Vsi sunt eo nonnulli phthisici, manè aliquot guttas è manu lambendo, magnūque senserunt commodum, quoniam pectus egregiè expurgat. Aliquot eius guttae ex aqua vite calida initio rigoris in quartanis, aut tertianis diuturnis & importunis sumtae, utiles

utiles sunt, sed etiam ante frigus eodem balsamo feruenti oleo rutaceo permixto cernices inungenda. Si quis ab orificio ventriculi ad umbilicum vsque inungatur, ventriculus roboratur, & dolore liberatur, languens cibi appetentia excitatur, concoctio inuatur, flatus discutuntur: at longè maiore efficacia istud molitur, si aequales balsami & olei nardini cõpositi vel simplicis partes miscantur, & facilius etiam illinitur.

Longa experientia apud Indos probatum est, eos qui Hydropicorum in morem tument, si hoc balsamo aequis partibus cum unguento aperitino mixto ventrẽ illinant, lienis regionem præsertim, magnum leuamen sentire: quoslibet tumores et cedemata cuiuscunque partis corporis resoluit: omnes dolores à frigida causa promanantes etiam diuturnos tollit emplastri modo applicatum, & continuè delatum donec sponte decidat. Eosdem effectus præbet calidè adpositum, lineoque panno, qui aqua vitæ selectissima & calefacta madeat superimposito, ubi sunt flatus siue in ventre, siue in alia corporis parte. magna est etiam efficacia in nephritico dolore, si feruens cum aliis oleis ad eum morbum vitibus mixtum illinatur: contractorum neruorum dolorem lenit, & si per summos æstus illo illinantur et fricentur, eos relaxat: parotides seu scrophulas tum cacas tum apertas curat.

ALIAS præterea multas facultates obtinet hic mirabilis liquor, quæ me latent: sed quas intelligere potui, uniuerso orbi notas facio, ut ad eò præclaro medicamento & tam insignibus viribus prædito (quibusq. longè plures & maiores tempus deteget) quilibet uti queat.

*DONATVS sum (nisi me opinio fallar) paxillo simili Balsamo à nostro Morgano sub meum è Londino discessum anno 1581.

DE BITUMINE FOSSILI.

Bitumē col-
lacum.

IN Collao provincia Peruana, locus quidam omnino nudus est, in quo nec vlla arbor nec planta crescit, quoniam terra bituminosa est, ex qua Indi liquorem eliciunt ad plurimos morbos curandos utilem. Eum verò hac ratione eliciunt.

Bituminis
eliciendi ra-
tio.

TERRAM in cespites scindunt, eos loco Soli exposto supra perticas aut crassiores arundines disponunt, et vasa ad excipiendum liquorem apta supponunt: nam Solis ardoribus liquefcit hoc bitumen aut succus terra inclusus, deinde remanent cespites fccci & sine pingui aliquo humore, ad focum struendum apti, quoniam eo loco & arbores et struendo igni idonea desunt: sed is ignis noxius est, ob fumi densam nigredinem, & terram odorem quem excitat: nihilominus alterius materie penuria, cespitibus iam dictis vtuntur.

Facultates.

LIQVOR exceptus multis morbis prodest præsertim ex frigore prognatis, nam dolores mitigat & tumores frigidos discutit: curantur eo vulnera, & reliquæ egritudines quibus Caraña & Tacamahaca utiles sunt.

Rufi ad nigredinem tendentis coloris est, & grauis odoris.

Bitumen pan-
noniacum.

***L**IQVIDVM huiusmodi bitumen ante biennium, in ea Pannoniæ, quæ inter Muram & Drauum, paucis supra eorum confluentes miliaribus est parte, obseruauit, cum Illustris Heros Dn. Balthazar de Batthyán, hæreditarius Dapiferorum Regni Vngariæ præfectus, in ditione quam istic & vltra Drauum possidet, deduceret: nigrum verò id est, graui & nares è longinquo feriente odore, dulciq; sapore præditum, palustri loco lacuna quadam nascens, quo rustici duntaxat ad inungendos curruum axes, calceosq; & ocreas emolliendas vtuntur. At non dubium est, quin ad plurimos morbos utile esse posset, si eò vti nosset, præsertim ad frigidos tumores discutendos, & caetera, quibus suum bitumen prodesse noster Auctor scribit.

DE LAPIDE BEZAAR PERVANO.

TAMETSI in secundo Libro de lapide Bezaar in montanis Peru inuento egerim: quoniam tamen primus illius in ea regione observator aliquot mihi misit ex optimis qui inde adferuntur; hoc tertio libro de illis etiam agere volui. Eos autem gratitudinis ergo misit, quoniam ut ipse in ea epistola quam secundo libro inferuimus ait, meus libellus (qui peculiariter de lapide Bezaar inscriptus est,) illis veluti dux fuisset & auctor, ut istum lapidem primum observarent & agnoscerent.

Lapis Bezaar
Peruanus.

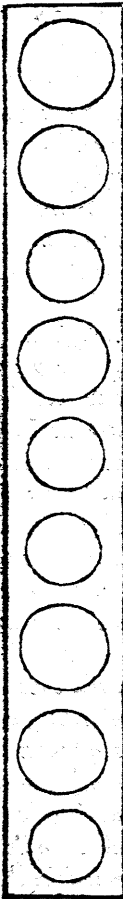
APPARET eos quos mihi misit admodum esse excellentes, cum ex colore, tum ex forma & magnitudine: ex his aliquot comminui qui ex tenuibus splendentibusque laminis eodemque colore constabant, quo qui ex India Orientali aduehuntur, atque aut in puluerem aut in granulum ut illi desinebant. Verum quidem est eos qui his selectioribus notis praediti sunt quas probatissimi lapides Bezaares obtinere debent, ex animalibus quae in montanis degunt eximi oportere: nam qui ex animalibus in planis viventibus educuntur, improbi sunt, nec ulla medica facultate praediti, quoniam non aluntur iis salutaribus herbis e quarum succo ruminacione illa concreto generantur lapides, uti probe mihi demonstravit primus illorum observator, qui videre cupiens qua ratione in animalibus generarentur, suis ipsemet manibus eorum animalium anatomen fecit, & mihi deinde significauit eos gigni in receptaculo quodam fascia modo confecto & villosa carne constante duorum palmorum longitudine, & trium fere unciarum latitudine, ipsi ventriculo parte interiore adherente, alios aliis maiores, & quodam ordine dispositos uti nodos vestem anteriore parte claudentes, hoc modo:

Lapis bezar
quis utilis.

quis impro-
bus.

Eo receptaculo aperto eximuntur lapides, quos istic

Lapidis Be-
zar orienta-
lis & perua-
ni similis ge-
neratio.

magna Natura providentia ad nostram salutem & nostrorum morborum remedium generari, summa admiratione non caret.

Atque, ut intelligo, qui ex orientali India adferuntur, eadem ratione inveniuntur (de legitimis loquor, quoniam tam multi adulterini advehuntur, ut è centum vix denos legitimos inuenias, quemadmodum ipsimet Indici scriptores fatetur istuc multos adulterinos constar.) & eximuntur è certo caprarum genere qua magna ex parte rufa sunt uti nostra: suntque etiam selectiores qui ex animalibus in Persia montanis degentibus educuntur, quam qui ex aliis capris in Malace planis & campestribus viventibus: nam illi eo pretio non habentur, neque eam præstantiam & facultates obtinent, quas Persici, quoniam Malacenses caprae ad lanienam duntaxat seruantur, cum adeò salutiferas plantas non depascuntur, uti que in montanis degunt. Eadem plane est ratio in occidentali India: nam que in montanis Peru vitam agunt, selectiores et legitimos lapides & ad medicamenta utiles habent; que verò in campestribus pascuntur, Malacensibus similes sunt, que gregatim incedunt & viuunt uti greges qui ad lanienam seruantur: ex iis enim multi quidem lapides exi-

muntur, sed inutiles, quoniam salubres illas montanas herbas non depascuntur, quemadmodum diximus.

Si infignes istius Peruani lapidis facultates, omnesq. morbos

morbos quos curasse asserunt qui ex ea regione redeunt, & mihi scribit nobilis ille vir, hic enarrare vellem: magnus liber de eo scribendus foret. Quapropter ea duntaxat proferam qua ipse sum expertus, ut iis maior fides adhibeatur, & intrep. de uti lapide queant, quandoquidem experientia constet similes facultates possidere.

NOSTER igitur lapis Bezar occidentalis insignes facultates obtinet: praesertim in cordis aegritudinibus, in quibus magnam eorum qui mihi missi fuere partem insumsi felicissimo successu, sic ut multi syncope laborantes, ea sublata, a morte liberati sint: propinari autem debet in ipso paroxysmo, aut paulo ante, mane ieiuno vetriculo, ex aqua rosacea si adsit febris, si absit, ex aqua florum mali aurea, in pulverem tritus ad pondus quatuor granorum singulis vicibus: observavi autem in mulieribus praesentius adferre remedium, quam viris.

In omnis generis venenis nullum praestantius novimus remedium, quoniam eos qui aut venenum hauserunt, aut a virulentis insectis praemorsi fuerant, mirum in modum iuvit. Qui aquae stagnantis potu in qua virulenta animalia versantur ilico intumescere, sumto isto lapide bis aut ter, sanatos conspexi.

In pestilentibus febribus saepius exhibui, & sane earum virus extinxit, cuius rei primariam in similibus morbis curam medicus habere debet: nam licet putrefactio prohibeatur, nisi extinguatur virus, inutilis erit cura, quoniam illud est quod hominem ingulat. Similiter si adsint carnis cum rubore eminentiae quas Hispani tauardete appellant, qua plerumque huiusmodi febres commitari solent, lapis Bezar peruanus maximam vim possidet: nam in similibus morbis maiorem eorum quos accipi partem absumsi, plurimique felici & miro successu curati sunt.

Lap. Bezar
Peruani facultates.

Venenis.

Pestil. febrib.

Melanchol.
humorib.

Miros autem effectus prebet in melancholicis humoribus, siue uniuersum corpus, siue eius duntaxat partem uti caput occupent, atque in Arabum lepra seu Gracorum elephantiasis: item in scabie, prurigine, erysipelate, & reliquis cutis vitiiis presens adfert remedium, quoniam ad ea sananda peculiarem facultatem habet.

Quartana.

Quartana laborantibus dedit, & licet febrim non tollat, eius tamen auferit symptomata, animi moerores, anxietates, & cordis affectus quae in istis febribus vulgaribus sunt, magnamque ex eius usu utilitatem senserunt.

In omnibus diuturnis & importunis morbis magna successu exhibere soleo, praesertim in quibus veneni suspicio est, aut flatus adsunt: nam in similibus peculiarem vim habet: hinc fit, ut plurimum conducatur eius aliquot grana purgantibus medicamentis iunere; quoniam si medicamentum simplicia quaedam venenosa continet, ea corrigit; sin minus, cor roborat & faciliorem deiectionem molitur.

CONSUEVDINIS est in orientali India bis singulis annis corpus purgare praesertim apud nobiliores: atque purgato corpore singulis diebus ieiuno ventriculo quatuor lapidis Bezaaris grana ex stillatio rosarum liquore, aut alia ad eam rem accommodata aqua sumere: eo inuentam sibi conseruari persuadent, & omnia membra roborari, atque a morbis praeseruari: eius usum non nisi salutarem esse posse certum est.

Ventrici-
tinek.

Aduersus lumbricos et verres lineas felici successu propinatur hic lapis: eum multis exhibui, praesertim pueris & adolescentibus eo morbo affectis, & vix credibile est quantum profuerit: salum dare soleo, vel cum sequenti puluere mixtum, hac ratione.

Puluis ad
lumbricos.

R. herba lumbricorum drachmas duas, seminis santonici drachmam unam, cornu ceruini vsti, seminis portulacae

talacæ & carlina singulorum dimidiam drachmam, lapidis bezar peruani dimidiam drachmam: reducantur omnia in tenuissimum puluerem & probe misceantur.

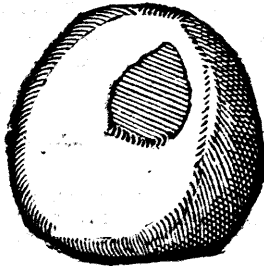
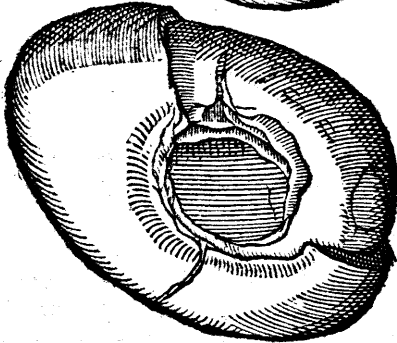
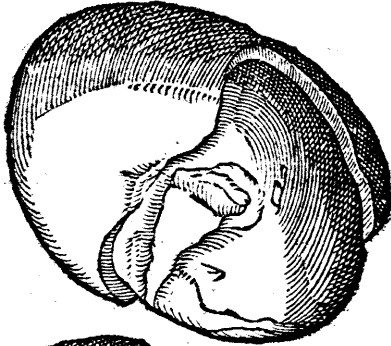
Miras facultates obtinet iste puluis, & experimento comprobatum est multis profuisse: datur manè ieiuno ventriculo ea quantitate qua medico commoda videtur, pro eius atate qui sumere debet: eo sumto, duabus horis post, alius clystere cōfecto ex lacte & saccharo elui debet.

Infantibus epilepticis datur lapis cum lacte si adhuc lactant; sin minus, sine lacte: in natu maioribus epilepsia laborantibus etiam cum magna utilitate exhibetur, perse, aut aliis rebus ad eum morbum accōmodis admixtus.

Breuiter hoc lapide uti solemus in omnibus disturnis & difficilibus morbis, in quibus medicamenta vulgaria nihil profuere, eoque magna cum utilitate, aut saltem sine noxa.

*TERNGS eiusmodi lapides habui munere Generosi Dn. FRANCISCI DRAKE, oui ferè passerini magnitudine, qui dimidiam circiter drachmam pendeant. Ille verò alios adseruabat, qui binas atque etiam plures drachmas penderent. Eorum autem forma nunc orbicularis, modò compressa aliquantulum, vel inæqualis, modò renis formam exprimens, color nunc nigricans, nunc subcinereus, interdum flauescens: constantque ex tunicis siue crustulis modò crassioribus, modò tenuioribus aliam amplectentibus, poliris interdum & splendentibus, nonnunquam aliquantulum scabris, extima præferim & reliquas complectente, ut in renum & vesicæ calculis videre licet. Sed inveniuntur etiam nonnulli quorum crusta exterior variis locis adeò altè exesa conspicitur ut secunda appareat tunica, nonnunquã etiam & tertia. Magni muneris loco hos à Regulis sibi inuicem missitari assererebar.

VERVM postquam Londino Antuerpiam redij, longè maiores à C. V. D. Benedicto Aria Montano amicis missos videre contigit. Acceperat enim Abrahamus Ortelius qui quinque fere drachmas pendebar forma orbiculari fere, sed tamen nonnullis locis compressa, Plantinus binos, alterum renis verueciani forma

ni forma & propemodum magnitudine, non eum quidem integrum, sed extrema parte contractum, & laminarum situm ostendentem, atque in meditullio veluti festucæ fragmentum continentem, qui vnciæ vnus cum semisse, dum integer erat, pondere fuisse potuit: alterum compressa (qua parte ventriculo adhæsit) forma, sensim deinde in tuber assurgente, è multis etiam laminis seu tunicis cum crassioribus, tum tenuioribus contextum, duas vncias cum drachmis duabus et semisse pendentem. Dn. Ludouicus Perezius vnum, columellæ duas vncias aut amplius longæ forma, vncialis cum semisse aut maioris ponderis: quo longè maiorem prius acceperat, gallinacci vt referebant oui magnitudine, quem quoniam apud se tunc non haberet, conspiciere non potui.

Ortelij lapidem cum Plantini maiore hac tabella exprimi iussimus iusta magnitudine obseruata, quoniam integriores essent. Alterum etiam renis forma expressissemus vt tunicarum situm ostenderet, nisi ipse Plantinus formam corrupisset, contracto & amicis, quorum pars fui, communicato.

DE LAPIDE AD VTERI SUFFOCATIONES UTILI.

AD FERTVR è noua Hispania lapis quem uteri morbis adprimè utilem esse ferunt.

Lapis ad uteri suffocationes.

Niger est, admodum politus, ponderosus, maiore ex parte teres & rotundus.

Mirum porro est quod de hoc lapide predicant: nam mihi affirmavit nobilis quadam & magna auctoritatis Matriona quæ eo usa est, & in vmbilico gestauit adeò firmiter inhaerentem, quasi istic adglutinatorus fuisset, ex quo presens & certissimum sensit commodum: idem alie asserunt quæ simili modo isto lapide sunt use. Cum uteri suffocationem imminentem presentiuunt, adhibito lapide, subito leuantur: & si eum perpetuò gestent, nunquam simili morbo corripuntur. Exempla huiusmodi faciunt vt his rebus fidem adhibeam.

DE TERRÆ VARIIS COLORIBVS.

Peruanæ ter-
ræ colorum
varietas.

MIRVM & iucundum spectaculum est terra va-
rios colores eodem agro nascentes in Peruanis prouinciis
intueri: quoniam procul aspicientibus apparent terra
variorum colorum vena, contigua quasi & continuo in-
uicem subsequentes, nunc virides, nunc cerulea, iam lu-
tea, iam alba, iam nigra, iam rubra, iam alterius colo-
ris, sic vt panni variis coloribus tincti, & Soli, vt exsic-
centur, expositi videantur.

Terra nigra
conficiendo
atramento
idonea.

Rubra terra
argentum
vium coa-
tinctens.

Omnes autem ista vena, terra vary generis fodinas
prebent. De nigra illud affirmare possum, eius paululum
mibi ad conficiendum atramentum missum in aquam
aut vinum coniectum optimi atramenti vicem prebuis-
se, & quodiam nonnihil cerulei admixtum habebat, ma-
gnam gratiam atramento addidisse. Rubra prestantissi-
ma & ditissima est fodina, ex qua argentum vium tanta
quantitate elicitur, vt eo integra naues onustæ in nouam
Hispaniam pretio inestimabili deuehantur.

INDIS vsui duntaxat erant vt eas certis liquoribus
& resinis admiscerent, quibus sibi corpus pingerent, quod
in bellum prodeuntes facere solent, vt elegantiores & fe-
rociores etiam appareant.

Paulatim in illis prouinciis dites metallica fodina &
rerum similitum deteguntur: imò iam recens cretaceum
receptem, & aluminis sulphuris que fodinas inuenerunt.

* FRANCISCVS Gomara historiae generalis cap. 193.
horum variorum terræ colorum etiam meminit.

DE CANCRIS PERUANIS.

Canceri pe-
ruani phthi-
sifici viles.

NOBILIS quidam vir ex Continenti rediens mihi
affirmavit post diuturnas febres continuas istic in phthi-
sim incidisse: at postquam ex quorundam consilio ad par-
uas quasi

uas quasdam inter Diuitē portum & Margaretā in insulas
 ablegatus fuisset, in quibus plurimi nascuntur omnium
 optimi cancri (solis enim ovis que illic columba ponunt
 & earum recens exclusis pullis vescuntur) ut eos coctos
 solum ederet, post aliquantulum temporis quo ista victus
 ratione usus fuisset, optime conualuit: tamen si ante nihil
 illi psittacorum esus, qui ad hunc morbum commendan-
 tur, profuisset.

Cancros porro phthysicis valde utiles esse Auenzoar
 asserit, non manifesta aliqua qualitate, sed propria qua-
 dam & abdita causa.

FINIS.

Handwritten signature:
 P. Serrano
 de Sevilla

